

Чиряков: Кол. Толькашкин

МАЛ АЖЫЛЫН ТОДАРГАЙ УДУРТУР

СЭКП Төп Комитетинин март бол-
гаш сентябрь Пленумунун ший-
тпирлерин амыралга ботайла-
рына, партияны XXIII съездин
чад чедикширер-биле уткуруне
районун ажылчы чоңарын моб-
лизастар талазы-биле Улуг-Хем-
ния партия организацияларын канчаар
ажылдап келгенин районун партия
конференцияларга илеткелчи, СЭКП
райкомунун бири секретары эш
С. Буянды болгаш санал берген де-
легаттар тодаргай чуталалар.

Чел чылдын сөөлүг чылдык ку-
ругне сүт саларын планын улуг-
хемчилер 109 хуу, дук садыры-
нымы — 109,1 хуу, тараанын
123,7 хуу күүсеткен. 1964 чылда
деннээрге чели чылдын сөөлүг чы-
ла — 1965 чылда мал ажылчынын
продуктуларын бүдүрер, малды
баш санын болгаш мал чедирин
беткезери элээр екен. Көдө ажал-
гый продукттарына белеткел өр-
ктерин бедикенин ачымы-биле
районун ажал-агылар 962 муң
кылаан орулгазын алганар.
Улуг-Хая» совхозтан ажалда район-
уну буту колхозтары болгаш со-
хоттары орулгазын ажаллаар.

СЭКП райком колхозтары, со-
хоттары удурут калдар-биле бы-
жылаар талазы-биле чамдык хе-
мчеглерин алган. Оон түнелдине ам
колхозтар даргалар, совхозтар ди-
ректорлары ортумак болгаш дээр-
эрткен кижилер болуп турар. А о-
йышкаш колхоз болгаш совхоз бу-
дүрүдгенин ортумак ажалдарын кал-
дар-биле быжылаар.

Эрткен чылдын районун 29 муң-
накчы малчыныга немелде телеви-
ни тыыскаш. Мурнакчы хойжулар
Түдүш Сердин, Сат Баян-оол, Алек-
сей Сумаа, Кыргыс Дырыш-оол чок
хойга онааштыр 102—120 хураган-
ны алган. Коммунистер Бойду Син-
дикмаа, Түлүш Бүрүмса, Молдурш-
ку Бүрбү бир иктерне-не 1859—
2000 кг сүтү сагганар. Хаан
ажаакчылардан Екатерина Жи-
рова, Екатерина Бридлова олар те-
рүүр кол хавандан-на 14—15 хаан
отул алган. Жаанов аттыг колхоз-
тун чыгышчы Б. Балдан-Доржу
1965 чылда 100 бөдөн 100 кутуну
камталган алган. Районун ажал-
агыларды кыштагалаашкына белет-
келди баш ууур элээр органиастыг
чорутканын түнелдине нитини
нын малын чылдыгдан калдар-биле
хандык аргалыг болган.

Суттагтыр чедирин эки ажалла-
нын ачымы-биле «Күш-ажылдык
хосту» колхоз биле «УТКА-нын 25
чыл» совхоз эрткен ажал-агы чыл-
дында бедик дүжүттү өстүрүп ал-
ганар. Рассокин, Тас-оол, А. И. Уко-
лова, Монгуш Бүрбү болгаш
өскө-даа механизаторлар техниканы
бедик бүдүрүктүгү ажаллап тур-
гаш, күш-ажылга эки көргүзүлгөн
чедип алганар. Бо чылдын дүжүлү-
не белеткел кылдыр «УТКА-нын 25
чыл» совхозтун таражыларын 176
изометр дүртүгү сутгарылга буга-

жын иштин эр-хемчедерин бу-
дүрбей, планын чүгө өттүдүр мал
беткезирин күсөй-биле күсөдип
турарын «Х Улуг хурал» колхозтун
ааргаш эш М. Шогжал чөптү-биле
шүткүчүлөө. «Найрал» совхозтун
хойжу эш К. Дингир болу-
ну саналыга малчыларын амы-
ралдында болгаш ажалында агы-
үдө таваржып турар чамдык бер-
гелерин чуталалар. Малды сутга-биле
хандык бергенде турар. Хойжу-
ларга өттүдүр мал чедирин бедирин
турарында олар хол хөрхөн өттү-
лүп турар.

Малдын баш саны өстүрер, оон
продуктулун бедир херекке ку-
лаарын дилеп тывар талазы-биле
партия райком болгаш оон бю-
розу чепес ажаллап келген деп, эш
М. Шогжал чуталалар. Ол херекке
түскү эртемчилерин ролун бедир-
терин партия комитеттери болгаш
райком чедип ап шыдааан. Чартык
нарын дүжүт хой ажалын бедирин
удуртуп турар ажал-агыны сай-
зырадынын чутулалар ол чутал-
лаан. Колхоз эрткен чылдын 34 тонна
дук бүдүрүп турган. 40 тонна кы-
дыр күсөткен. Оон 100 муң ажал-
гый орулгазын алган.

Районун ажал-агыларды чүгө
ле үш фермада инетин уксаанын
ажыжык. Хойларын болгаш инек-
терин тарып боозаларын планын
ыракта-ла күсөтпейн турар. Элээр
хой ажал-агыларын сүт-бараан
фермалары туруп турар, Танды-Уула
сынарнын арандыла ырак-уаак
улуг олар — Хендерген сүт өөр-
түрүн ажал-агылар улуг чарыг-
далды үндүрүп турар. Инчангаш ажаа
сарга ажаллап кылар пунктуу
тургузар дугайында айтырыгы өөр-
ник көөрүн «Улуг-Хая» совхозтан
келген делегат эш А. Дугаржап ке-
дүргөн.

Мал кыштагалаашкынын че-
дикширер эртеринче кичээтпейн
күштерин конференция онза-
лап демделген. Районун чамгыс-
даа ажал-агыны саванын четчир-би-
ле бедир сарааттап албаан, ол чуту-
ла мал чедирин төтөгөдүр турар. «Х
Улуг хурал», «Күш-ажылдык хос-
ту» колхозтарда мал оолдаашкын
өтөлө турар. Кыштагалаа чам ху-
раганнар тургузар чыгыг үтөктер бе-
лен эвес болган.

Районун көдө ажал-агы эр-
телин ажалында тодаргай уду-
туларын болгаш дузаны чедирин, оон
ажылдык контролы албай турарын
улук өргөдө (начальник эш
С. Ирма) бодуну хүлээлгенин ба-
гай күсөдип турарын санал берген
эштер чуталалар. Ажал-агыларга
мал ажылчынын продуктуларын бу-
дүрүгүн чеже чарыгалдар үнүп ту-
рун өргөдө-ла, райком-даа бил-
бес болуп турарын миннр ужура
илеткелчи таварышкан.

Мал ажылдык хол-биле кылар
ажылдарын механизастарын, тех-
никаны камныг болгаш бүдүрүктүгү
ажылдарын конференция негээр.

О. ДАЛБЫ.

Кызылдын пиво заводунун ажалчыныры съезд мурнуну
бо хүннеринде улуг күженишкенин ажаллап турар.

П. П. Копотева ол заводта он чыл ажаллап ту-
рар. Оон боду заводтун ажалчы кылар чегинде болгаш
хүлээлгенин ол мергежилдиг билер. Эки ажалдааны дээр,
каш-даа катап байыр чедириникин ол алган.

ЧУРУКТА: П. П. Копотева пивонун температуранын
хыналдазында.

Д. БЕГЗИ.

Фото С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

ХООРАЙ ШКОЛАЛАРЫ ЧАРТЫК ЧЫЛДА

1965—66 өөредилге чылдында
Кызылдын школалары эки бедик-
кедиг ужурашканар. Илангыя
№ 7, 4 школаларын, школа-ин-
тернаты чаазы-биле, актир де-
рип каастаан. Бүгү-ле дерилгени
эстетиктиг утка-шынарыг кы-
дыр кылган. № 7 школада уру-
ларын боттарынын кылганы
стендилер көрүштүгү, чараш. О-
ла школада дигр чечектер хой.

Бо өөредилге чылдында хоорай-
нын № 4, 7 школалары болгаш
школа-интернат өөредилгенин ка-
бинет системанын шөлчөөнөр.
Инчангаш ол школаларда урок-
тарын эрттеринге таарымчалыг
байдалар тургустунган, көргүтүп
материалдары бүрүнү-биле бар.

А. А. Никифорова, А. И. Уколо-
ва (№ 4 школа), А. И. Каза-
цева (№ 7 школа), В. И. Миронова
(№ 1 школа) дээр ышкаш баш-
кыларын уроктарын методиктиг
бедик деңгеле эртин турар.

Бирги чартык чылдын түнел-
дерин таварыштыр хоороню орус,
тыва дыларга болгаш математика-
га бүгү школаларын 1—11
класстарында хыналда ажалдарын
чоруткан. Боттарынын өөр-
дип турар өртемнереин башкы-
ларын чүткүлүн, тура-соруун,
оларын күш-ажылдынын түнел-
дерин хыналда ажаллап көр-
гүскөн. № 4 школанын секки
класстары математикага бы-
жыг билгилг болганар. Матема-
тика башкызы А. А. Никифорова
уруларга быжыг билгини бе-
рип турар. Класстын 25 өөреник-

чилеринден 15 кижин хыналда
ажылды 4—5 демдектерге күт-
сеткен.

Хоорайнын № 10, 3, 11 шко-
лаларында математика башкыла-
ры Л. И. Серова, П. Д. Прокофье-
ва, В. Ф. Ключин математика
башкылашкынында бедик мерге-
жилдигер. Хооронун чорут-
кан хыналда ажалдарына бо
башкыларын өөреникчилери
быжыг билгилгени көргүскөн.

А. Я. Иванова (№ 2 школа),
Л. С. Белоногова (№ 6 школа),
Н. И. Носкова (№ 7 школа),
Н. И. Лебедева (№ 4 школа)
орус дыл башкылашкынында то-
даргай чедикширер чедип ал-
ганы хыналдадан илерээр.

Башкы бүрүзү долу күш-биле
ажылдаан болза, бистин ажалы-
мыска чепестер эвээр ийкпе,
азы чок болуп ийик. Бирги чар-
тык чылда багай ажалдаан баш-
кылар хыналдадан тодаргай кө-
түп келген. № 11 школада
Н. А. Ленинини секки клас-
сларын хыналда ажалды болап
шыдаааннар. Шак ылыг түн-
елди № 9 школанын чедиги
класстары көргүскөн.

Хоорайнын кайы-даа школа-
зында тоску класстары хыналда
ажылдарга кошкаш билгилгени
көргүскөн. № 11 школанын
6—8 класстарынын өөреникчи-
лери орус дылга (башкызы И. Н.
Добчинца), хыналда ажалды ча-
выс деңгеле күсөткенер.

Бирги чартык чылда багай эвес
түнелдерин Кызылдын № 10
школаларында ажаллап турар.

Инчангаш оон чедип айрып деп турар бис.
Москвачыларын болгаш ленинградчыларын
агелашкынын деткин тура, оон ботандырар та-
лазы-биле үстүндө чуталаларыс хемчеглерин
ботандырар дээр ажаллап киргенин бис үеде
бистин тулгузлар эрткен чылдын канчаар
ажылдаан дээр дугайында чамдык чиктерин
көөрү артык эвес ышкаш. «Тыва даг-дугу ту-
дугун» ажал-ишчилери эрткен чылдын эки ажал-
лаан дээрден дээрлээр херек. Олар болза СЭКП-
нын XXIII съездин төлөттиг уткуур дээр со-
циалисттик чарыкка киришкан, өртөк-үнеси 2
миллион 400 муң рубль болуп турар кол фонд-
ларын ажаллааг кириген. Чүгө чартыкка бо-
лап чоталдыкчы саналарын түнелдине 100
муң рубльден камнаагын алыгган болгаш 5694
дөрбелчин метр чуртталга шөлүн, оон иштинде —
эрткен чылдын чүгө дөртүк кварталында 3714
дөрбелчин метри ажаллааг киригенер. 1965
чылда ажаллааг кириген тууду объектилерин са-
наар болза, ол хей. Ол дээрде туудуларын
ажылдынын түнелдир.

Ындыг болзажок, чепестерин айтыас ар-
гаж. Ол чепестер колдунда органиастыг ажал-
ларын акастан, удурулганын деңгелдинин ку-
лаузын болуп турган дээр билдигер. Чи-
жээлээр, кол дээрлээр чедирин талазы-биле
1965 чылдын тууду планы чүгө 79 хуу кү-
сөткенгенин, инчангаш чуртталга тууду—88 хуу
кылгынан.

Бо талазы-биле база бир чепес чүве — тууду
материалдары-биле тууду участоктарын багай
хандырып турганында. Чижээлээр, арматура.

М. ГОРЕЕВ.

«Тыва даг-дугу туудугун» каттыкчал
тууду комитетинде даргаан.

Четпестерге эптежир арга чок

Бай-Тайга районун «Малчын»
колхозунун коммунистерин ээл-
чегит хуралы «Коммунистин бедик
адига төлөткү болуп дугайында»
айтырыгын чуталашкан. Партия
хуралы коммунистерин политиктиг
өөренилгенин, хүн бүрүнү кичи-
зилде ажаллап, байдалында
аналогия бербешкан, оон партия
комитеттеринин херек мырнда
ажылды биле, сагалга-чурум-биле
холбаттыр ирген.

Школада болгаш колхоз төвүндө
марксизм-ленинизмдин үндөзүн
оон өөренир школалар багай эвес
ажылдап турарын хурал демде-
леген. Илангыя колхоз төвүндө про-
пагандист Эрте Салчактын эки ажал-
дын коммунистер мааа мактап тур-
ган.

Илангыя-даа кичи бүрүнүчү чү-
рүлгө, модернине чедир, бодурут
политиктиг, кичизинде ажалдар
ам-даа дык кошкаш деп түнелдине
партия хуралы кылган. Арагалар,
ажаала харыскала чок болуп чор-
руктуг фактылар бо колхозта
бар. Мында нөдө ажал-агынын
түскү эртемчилерин адрезинче
шынтыг шүтүмчүлөдөр болган.
Кол зоотехник Доскар Демир-оол
үрүгчүчү арагалар, ажал шагы уу-
п, онаашкан ол ажалында дык харыс-
кала чок болуп келген.

Колхозтук мал эчкан Омааш-оол
Достай база-ла арагалар чорукче

хандыкшып берген. Оон ылыг бай-
далы партия хуралы болуп турган
ол хурал беш илден, арын-башы
шыйбак, акык чоруп турган.

Көдө ажал-агынын хождүр та-
лазы-биле сонгаарлаттынмас сору-
галарын — СЭКП ТК-нын март Плену-
мунун шийтпирлерин амыралга
чедикширер ботандырар дээр
Төрөөн чурттуг кедээзинин бүгү
ажыл-ишчилери кай-часар, амыр-
дык чок ажалдап турар хүнээр,
бо колхозтук кол түскү эртемчи-
лери чүгө мынчаар чуртун үрөп, ба-
гай ажалдап тураларыл деп ай-
тырыгын коммунистер чөптү-биле
тургускан.

Олар малчынарга барбай, та-

хандыкшып берген. Оон ылыг бай-
далы партия хуралы болуп турган
ол хурал беш илден, арын-башы
шыйбак, акык чоруп турган.

Көдө ажал-агынын хождүр та-
лазы-биле сонгаарлаттынмас сору-
галарын — СЭКП ТК-нын март Плену-
мунун шийтпирлерин амыралга
чедикширер ботандырар дээр
Төрөөн чурттуг кедээзинин бүгү
ажыл-ишчилери кай-часар, амыр-
дык чок ажалдап турар хүнээр,
бо колхозтук кол түскү эртемчи-
лери чүгө мынчаар чуртун үрөп, ба-
гай ажалдап тураларыл деп ай-
тырыгын коммунистер чөптү-биле
тургускан.

Олар малчынарга барбай, та-

хандыкшып берген. Оон ылыг бай-
далы партия хуралы болуп турган
ол хурал беш илден, арын-башы
шыйбак, акык чоруп турган.

Көдө ажал-агынын хождүр та-
лазы-биле сонгаарлаттынмас сору-
галарын — СЭКП ТК-нын март Плену-
мунун шийтпирлерин амыралга
чедикширер ботандырар дээр
Төрөөн чурттуг кедээзинин бүгү
ажыл-ишчилери кай-часар, амыр-
дык чок ажалдап турар хүнээр,
бо колхозтук кол түскү эртемчи-
лери чүгө мынчаар чуртун үрөп, ба-
гай ажалдап тураларыл деп ай-
тырыгын коммунистер чөптү-биле
тургускан.

Олар малчынарга барбай, та-
хандыкшып берген. Оон ылыг бай-
далы партия хуралы болуп турган
ол хурал беш илден, арын-башы
шыйбак, акык чоруп турган.

Көдө ажал-агынын хождүр та-
лазы-биле сонгаарлаттынмас сору-
галарын — СЭКП ТК-нын март Плену-
мунун шийтпирлерин амыралга
чедикширер ботандырар дээр
Төрөөн чурттуг кедээзинин бүгү
ажыл-ишчилери кай-часар, амыр-
дык чок ажалдап турар хүнээр,
бо колхозтук кол түскү эртемчи-
лери чүгө мынчаар чуртун үрөп, ба-
гай ажалдап тураларыл деп ай-
тырыгын коммунистер чөптү-биле
тургускан.

Олар малчынарга барбай, та-
хандыкшып берген. Оон ылыг бай-
далы партия хуралы болуп турган
ол хурал беш илден, арын-башы
шыйбак, акык чоруп турган.

Көдө ажал-агынын хождүр та-
лазы-биле сонгаарлаттынмас сору-
галарын — СЭКП ТК-нын март Плену-
мунун шийтпирлерин амыралга
чедикширер ботандырар дээр
Төрөөн чурттуг кедээзинин бүгү
ажыл-ишчилери кай-часар, амыр-
дык чок ажалдап турар хүнээр,
бо колхозтук кол түскү эртемчи-
лери чүгө мынчаар чуртун үрөп, ба-
гай ажалдап тураларыл деп ай-
тырыгын коммунистер чөптү-биле
тургускан.

Олар малчынарга барбай, та-
хандыкшып берген. Оон ылыг бай-
далы партия хуралы болуп турган
ол хурал беш илден, арын-башы
шыйбак, акык чоруп турган.

Олар малчынарга барбай, та-

ЧУРУМАЛ

_____

